Rok III[ci] Nr. 13. Kraków, dnia 23 Sierpnia. Rok 1875.

Wychodzi w Krakowie
co tydzień przez czas pory zdrojowo-kąpielowéj.

Biuro Redakcyi i Administracyi
W KRYNICY
w c. k. Zakładzie Zdrojowym.

Prenumeratę miejscową przyjmuje Administracya „**Czasu**" w Krakowie, gdzie także dostać można pojedynczych Numerów „**Krynicy**."

KRYNICA

Tygodnik poświęcony ojczystym Zakładom zdrojowo-kąpielnym.

Redaktor
Dr MICHAŁ ZIELENIEWSKI
Lekarz Rządowy c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Prenumerata wynosi
w Krakowie na miejscu 1 złr.
w Monarchii austryacko-węgierskiéj z przesyłką pocztową . . . . . 1 złr. 20 c.

Numer pojedynczy . . . — 6 „

Należytość za prenumeratę lub za umieszczenie ogłoszeń odsyłać należy **franco** do **Biura Administracyi**

O NAPEŁNIANIU
WÓD LEKARSKICH
na sprzedaż rozsyłanych w ogólności

z dołączeniem opisu napełniania szczawy żelazistéj w Krynicy

skreślił

Dr. Michał Zieleniewski.

(Ciąg dalszy).

3. Sposoby napełniania naczyń wodami lekarskiemi.

Każda woda lekarska tak długo pozostaje chemicznie nierozłożoną, a zatem do leczniczego używania istotnie zdatną; dopóki nie przymięsza się do niéj obcych jéj ciał, chemiczny rozkład jéj powodujących, do których wśród wielu innych ciał i powietrze atmosferyczne należy. Prawo to przyrody, jakkolwiek dla wszystkich wód niezaprzeczone, osobliwie bardzo jest nieubłagane dla wód żelazistych. Tutaj bowiem najmniejsza ilość powietrza atmosferycznego ($^2/_3$ cala sześciennego) wystarcza do rozłożenia całéj ilości węglanu żelazawego w zwyczajnéj flaszce wód żelazistych znajdującego się, któryto węglan niedokwasu żelaza w niedokwas żelaza zamieniony, jako w wodzie nierozpuszczalny, na dno opada, w postaci ochrowego osadu.

Aby przeto wody lekarskie a mianowicie żeleziste od przystępu powietrza atmosferycznego uwolnić i zabezpieczyć, potrzeba:

a) Aby nie było wcale powietrza na ścianach wewnętrznych flaszki, mocą siły przylegania *(vis attractionis)* w małéj warstewce wczasie napełniania flaszek, osobliwie na ich sklepieniu jako pęcherzyki drobne osiadającego; które przy gwałtownem bulkotaniu wody do flaszki, poprostu w źródle zanurzonéj, tworzyć się koniecznie muszą.

b) Aby nie znajdowało się powietrze atmosferyczne w przestrzeni wolnéj, między korkiem a zwierciadłem wody we flaszce, ale aby w jego miejsce inny gaz wodę od przystępu powietrza zabezpieczający, a tembardziéj żelazo w rozpuszczeniu w wodzie utrzymujący, był do flaszki wpuszczonym, a takim jest gaz kwas węglowy.

Obu powyższym zadaniom czyni zadosyć wypełnianie flaszek i ich przestrzeni między korkiem a zwierciadłem wody gazem kwasem węglowym. Zdroje, w kwas węglowy zamożne i w warstwę jego ponad źródłem wolno unoszącą się bogate, nastręczają łatwy sposób zadosyćuczynienia temu zadaniu. Jakoż z flaszek napełnionych wodą żelezistą, wylewa się ją w warstwie gazu ponad źródłem będącéj i powtórnie znowu flaszki napełniają się wodą mineralną, poczem w przestrzeni gazowéj tuż ponad zwierciadłem wody zakorkowane bywają. Czynność ta jakkolwiek mozolna i wiele czasu do napełnienia flaszek wymagająca, jest niezbędną i oszczędza potrzebę i koszta stosownych maszyn, za pomocą których gaz węglowy ze źródła wolno wydobywający się zbieranym bywa, a w stanie uciśnienia z siłą do flaszek przed ich zakorkowaniem wpuszczanym, aby zastąpił tożsamo miejsce, które dotąd powietrze atmosferyczne zajmowało.

Podwójnego napełniania flaszek wodą, o którem poprzednio wspomnieliśmy, używają w Dryburgu. Nieco odmienny sposób, ale zawsze polegający na poprzedniem wypełnianiu flaszek i następnem ich dopełnianiu gazem węglowym, podaje Frezenius, któréjto metody używają w Schwalbachu. *(C d. n.)*

SŁOWIAŃSKIE ŁAŹNIE,
KĄPIELE RZYMSKIE CZYLI WSCHODNIE,
tudzież
kąpiele mineralno-parowe

pod względem historycznym i balneoterapeutycznym

opisał

Dr. Zieleniewski.

(Ciąg dalszy).

II.

Wypowiedziawszy poprzednio dowody wielkiego rozpowszechnienia łaźni parowych, z kolei natrącimy o przyczynach zaniechania łaźni, nad czem dziwi się mocno i zupełnie je pomija nasz historyograf Gąsiorowski.

Do przyczyn zaniechania powszechnego użycia łaźni policzyć należy:

1) Od początku XIII wieku widzimy wraz z nagminnem pojawieniem się trądu, rozpowszechnienie łazien parowych; z pomniejszeniem się téj choroby w XV

i XVI wieku, upadło zarazem wiele tego rodzaju zakładów.

2) Gdy choroba weneryczna na miejsce trądu wystąpiła, wielu z lekarzy ostrzegało o używaniu łaźni i innych kąpieli publicznych, z obawy możliwego tamże zarażenia się. Sposobność zarażenia stawała się tem łatwiejszą, o ile stawianie baniek i smarowania w łaźniach, w powszechnem bywały w owych czasach używaniu. Tradycya mówi, iż w r. 1577 miało być gdzieś bardzo wielu kąpiących się w jednym dniu zarażonych w skutku przystawiania baniek. Z tego powodu wszędzie prawie łaźnie opróżniały się. Erasmus († 1536) mówi między innemi: *„atqui ante viginti quinque annos nihil receptius erat apud Brabantos, quam thermae publicae, eae nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abstinere* [1]) Do tego przyczyniła się także wielostronna rada lekarzy, jeszcze od Awicenny pochodząca, unikania w czasach zarazy (które tak często w one czasy ludność nawiedzały) kąpieli. W skutku rozporządzeń przez Władze wydawanych, zamykano łaźnie publiczne, jak to widzieliśmy uczynionem w Krakowie w roku 1599 i 1624; w Paryżu w roku 1465; w Wiedniu 1551, 1569 i 1691; we Frankfurcie nad Menem w r. 1597; o czem z powołanej rozprawy Zapperta przekonać się możemy.

3) O ile powracające zarazy od używania łaźni odstręczały, o tyle bezkarne zaniechanie kąpieli pod względem zdrowia, niby dowodziło prostym ludziom, iż one nie były tak koniecznie potrzebnemi, jak to powszechnie dawniej mniemano.

4) Zbytnie znowu nadużywanie łaźni, przedewszystkiem długie w niéj przebywanie i niepomierne tamże gorąco, musiało zarówno szkodliwe skutki z łaźni dla zdrowia sprowadzać, co też od niej odstręczało. Już Savanarolla (zmarły r. 1462) zauważał, iż łaźnia *„humores ad oculos fluere facit, propter quod et Ultramontani aesturia sollicitantes, oculos scarlateo colore suffultos habent, quam rem fortassis alius deo Bacho atribuet.“*

5) Nie mało zarazem do opuszczenia łaźni przyczyniło się prostactwo i ordynaryjność zakorzenionych tamże zwyczajów. Łaźnie bowiem już oddawna stały się prawdziwemi domami rozpusty i zepsucia, i to nie tylko we Francyi, we Włoszech, ale i po Niemczech.

Według zdania Zapperta odbywano w Wiedniu już w XV wieku kąpiele publiczne w najwyższym stopniu nieprzyzwoicie, a ówczesny pisarz zowie łaźnie *„Fress- und Saufhaus oder Ungezucht- und Luderhaus.“*

6) O ile lekarze występowali przeciw zbytniemu odwiedzaniu łaźni, jako zdrowiu szkodliwemu, o tyle z moralnej strony i z powodów obyczajowych, występowało przeciw nim duchowieństwo. Już w XV i XVI wieku walczyli kaznodzieje w Paryżu przeciw zagnieżdżonéj nieobyczajności w łaźniach. Toż samo działo się i w Niemczech, gdzie dokonywane wspólne zejścia się tak w publicznych jak i w prywatnych łaźniach, usposabiały do pogadanki, o będących na porządku dziennym kwestyach politycznych lub religijnych, jako w miejscach sposobniejszych do tego rodzaju rozmów, aniżeli ówczesne pełne gwaru, bijatyki i hałaśliwe szynkownie; a schadzki te i roztrząsania tworzą jedne z niemniéj ważnych dźwigni; w przygotowawczem poruszeniu owego wielkiego rozdwojenia kościoła [1]).

7) Do zwinienia w wielu miejscach łaźni, przyczynić się także musiało wielkie podwyższenie ceny drzewa, co szczególniéj we Włoszech zauważano [2]).

8) W wieku XVII i XVIII jeszcze więcéj ustawały łaźnie, o ile w tych czasach zaczęto powszechniéj zwracać się do używania ciepłych naturalnych kąpieli, a to tem bardziej, gdy te poprzednio od wielu jako lekarstwo przeciw chorobie wenerycznéj zachwalone zostały [3]).

(C. d. n.)

[1]) Erasmus: *Opera praeclara Lugduni 1702. l. f. 714.*

[1]) Zappert: *l. c. p. 136.*

[2]) Zappert: *l. c. p. 153.*

[3]) Lersch: *Geschichte der Balneologie etc. Würzburg 1863. s. 208.*

KRONIKA WIADOMOŚCI BIEŻĄCYCH

O ZDROJOWISKACH KRAJOWYCH.

Krynica dnia 18 Sierpnia. W dniu dzisiejszym, jako w uroczystą rocznicę urodzin Jego Cesarsko Królewskiej Apostolskiej Mości Najjaśniejszego Pana, odprawionem zostało w kaplicy tutejszego Zakładu, wobec Władz miejscowych, a przy bardzo licznym udziale gości zdrojowych, uroczyste nabożeństwo z odśpiewaniem *„Te Deum.“*

* * *

Krynica dnia 19 Sierpnia. Dzisiaj odprawiono w kaplicy tutejszego Zakładu żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Agenora hr. Gołuchowskiego, nieodżałowanego c. k. Namiestnika. Szczupła kaplica nie mogła pomieścić ogromnéj liczby pobożnych, ze wszystkich prowincyj polskich tłumnie około przystrojonego katafalka zgromadzonych, którzy udziałem swym w tym smutnym obrzędzie oddali hołd czci dla Męża Stanu i obywatela, rzetelnie kraj swój miłującego.

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE O BALNEOLOGII KRAJOWEJ.

(Ciąg dalszy).

Dr. Szczepański T. Sprawozdanie z ruchu i postępu w Zakładzie zdrojowo-kąpielnym w Żegestowie podczas pory zdrojowéj w r. 1874. W Krakowie, w drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego 1875. 8vo str. 17.

Dr. Trembecki O. Sprawozdanie o ruchu i postępie Zakładu zdrojów leczniczych w Szczawnicy w r. 1874. W Krakowie, w drukarni Uniwersytetu Jagiell. 1875. 8vo str. 18.

Dr. Wyrzykowski lekarz zdrojowy w Solcu. Sprawozdanie z pory zdrojowéj w Zakładzie wód mineralnych słono-gorzkich, siarczano-alkalicznych w Solcu za r. 1874. Vide *Gazeta Lekarska* r. 1875. T. XVIII. Nr. 3. 4.

Dr. Zieleniewski M. Über die Krynicer Pastillen Vide Jahrbuch für Balneologie, Hydrologie und Klimatologie herausgegeben von Dr. Klisch Wien 1874. B d. II.

II LISTA GOŚCI
przybyłych do c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy
od dnia 13 do dnia 20 Sierpnia 1875 r.

1035.	Miszewska Leokadya, obywatelka z Warszawy z familią	osób 3	przybył	13 Sierpnia	pod Warszawą.
1036.	Nowak Julia, „ z Radomyśla ze służącą	„ 2	„	13 „	u F. Szkwarły.
1037.	Nowak Antonina, „ „	„ 1	„	13 „	„ „
1038.	Frenkel Nadjezda, „ z Kijowa	„ 1	„	13 „	pod Zegarem.
1039.	Piszkalska Franciszka, Siostra Ub. z Krakowa z W. Walerusowną	„ 2	„	13 „	u Pelawy.
1040.	Stoff Rachel, kupcowa z Rymanowa	„ 1	„	13 „	pod Łososiem.
1041.	Schneider Rezy, „ z Czerniowic	„ 1	„	13 „	„ „
1042.	Goldhammer Jetty, kupcowa z Nowegotargu	„ 1	„	13 „	„ „
1043.	Halik Mieczysław, Adwokat z Kielc z żoną	„ 2	„	14 „	„ Lwem.
1044.	Bogdani Władysław, Dr prawa z Kęt	„ 1	„	14 „	„ Ułanem.
1045.	Neupauer Anna, żona lekarza z Bełza z córką	„ 2	„	14 „	„ Góralem.
1046.	Czizósn Michał, urzędnik z Kamieńca Podolskiego z żoną	„ 2	„	14 „	„ Orłem.
1047.	Benoe Justyna, właś. dóbr z Niegowici z Adelą Smidowicz i służącą	„ 3	„	14 „	„ Zamkiem.
1048.	Miłkowska Magdalena, właśc. dóbr z Gorlic z córką i służącą	„ 3	„	14 „	„ Warszawą.
1049.	Wójcicki Tadeusz, obywatel z Warszawy z familią	„ 3	„	15 „	„ Lwem.
1050.	Rossbach Mojżesz, kupiec z Krzeszowic	„ 1	„	15 „	„ Kanarkiem.
1051.	Przeciszewska Emilia, ob. z Krakowa z Maryą i Emilią Kurela	„ 3	„	15 „	„ Pogonią.
1052.	Skotnicki Antoni, obywatel ze Żółkwi	„ 1	„	15 „	„ Koroną.
1053.	Lewicki Franciszek, Dr. Med. i Chir. z Gorlic z córką i służącą	„ 3	„	15 „	„ Warszawą.
1054.	Biechoński Wojciech, właściciel kopalni z Gorlic	„ 1	„	15 „	„ „
1055.	Klimontowicz Henryk, Inżynier z Gorlic	„ 1	„	15 „	„ „
1056.	Pałkański Jan, subjekt handlowy z Krakowa	„ 1	„	15 „	„ Ułanem.
1057.	Kalinowski Stefan, Radca dworu z Warszawy z familią	„ 3	„	15 „	„ Zamkiem
1058.	Cywińska Wanda, właśc. dóbr z Ossowca z familią i służącą	„ 4	„	15 „	„ Cisem.
1059.	Głębocki Wincenty, b. członek senatu z Warszawy	„ 1	„	15 „	w Łazienkach.
1060.	Kwadrat Hane, żona przedsiębiorcy z Bochni	„ 1	„	16 „	u Schwarza.
1061.	Reich Dorota, żona buchaltera z Krakowa	„ 1	„	17 „	pod Lwem.
1062.	Kaplan Anna, żona kupca z Wilna	„ 1	„	17 „	„ „
1063.	Izraeli Ryfka, „ „ z Nowego Sącza	„ 1	„	17 „	u Salam. Brauna.
1064.	Frydrych Joanna, wdowa po urzędniku z Nowego Sącza	„ 1	„	17 „	pod Sobieskim.
1065.	Marczewska Adelajda, „ „ „ „ „	„ 1	„	17 „	„ „
1066.	Gassner Sali, obywatelka z Krakowa	„ 1	„	17 „	u Krumholza.
1067.	Schulsinger Gusta, obywatelka z Krakowa	„ 1	„	17 „	„ „
1068.	Frommer Izak, kupiec z Krakowa	„ 1	„	17 „	„ „
1069.	Inselstein Samuel, kupiec z Piotrkowa	„ 1	„	17 „	„ „
1070.	Maderski Maciej, obywatel z Preszowa	„ 1	„	17 „	„ „
1071.	Wermuth Elias, kupiec z Krakowa	„ 1	„	17 „	„ „
1072.	Bonwald Kojne, kupcowa z Złoczowa	„ 1	„	17 „	pod Kanarkiem.
1073.	Delor Ewa, obywatelka z Warszawy	„ 1	„	17 „	„ Gwiazdą.
1074.	Kuppman Marya, żona lekarza z Warszawy	„ 1	„	17 „	pod Gwiazdą.
1075.	Borenstein Rosalia, kupcowa z Bochni	„ 1	„	17 „	„ Łososiem.
1076.	Fink Adam, właściciel ziemski z Wojakowy ze służącym	„ 2	„	17 „	„ Lwem.
1077.	Jechman Perl, kupcowa ze Stryja	„ 1	„	17 „	u Luftglasa.
1078.	Auerbach Ryfka, „ „	„ 1	„	17 „	„ „
1079.	Kraus Ludomir, obywatel ziemski z Litwy	„ 1	„	17 „	pod 3ma różami.
1080.	Straus Włodzimierz, „ „ „	„ 1	„	17 „	„ „
1081.	Majewska Katarzyna żona urzędn. banku kredyt. ze Lwowa	„ 1	„	17 „	„ Zamkiem
1082.	Hr. Ledochowska Karolina, obyw. z Gorki (Król. Polsk.) z Teresą Morykoniowną, Stefanią i Maryą Jełowickiemi z Konstancyą Stokowską i służącemi	„ 7	„	17 „	„ Trąbką.
1083.	Lipka Jan c. k. podprokurator z Krakowa	„ 1	„	17 „	„ Zamkiem.
1084.	Orłowska Kamilla, obyw. z Zakrzewskiej woli (Król. Pol.) z famil.	„ 3	„	17 „	„ Strzelcem.
1085.	Piwowoński Norbert, obyw. ziemski z Warszawy z żoną	„ 2	„	17 „	„ „

1086.	Hesse Selmaus, obywatel z Białegostoku (z Rosyi)	osób 1	przybył d.	17	Sierpn.	u Krumholza.
1087.	Pizele Ernestyna, obywatelka z Krakowa	„ 1	„	17	„	„ „
1088.	Kannengisser Abraham, handlarz z Nowego Sącza z żoną	„ 2	„	17	„	u L. Braunfelda.
1089.	Prauss Helena, żona inżyniera z Warszawy	„ 1	„	17	„	pod Zamkiem.
1090.	Boczylińska Honorata, żona nauczyciela z Warszawy	„ 1	„	17	„	„ „
1091.	Dr. Kapiszewski Ludwik, Adwokat z Gorlic	„ 1	„	18	„	„ Warszawą.
1092.	Sadowska Marya, właśc. ziemska z Krakowa z famil. i służącymi	„ 7	„	18	„	„ Cisem.
1093.	Kumanowski Mikołaj, obyw. ziemski z Kumanowic z famil. i służ.	„ 4	„	18	„	„ 3 różami.
1094.	Grüngarten Rozalia, żona urzędnika z Warszawy	„ 1	„	18	„	„ Litwinką.
1095.	Messirska Wilhelmina, wdowa po c. k. Insp. pod. z Żywca z córką	„ 2	„	18	„	„ Góralem.
1096.	Ks. Dolnicki Piotr, Proboszcz z Tuchowoli z żoną	„ 2	„	18	„	„ „
1097.	Rundbacker Dwora, kupcowa z Warszawy z familią	„ 3	„	18	„	„ Rybą.
1098.	Ks. Jankowski Wincenty, Reformat z Płocka	„ 1	„	18	„	„ Litwinką.
1099.	Nieszkowski Zdzisław, Dr Medycyny z Warszawy z służącym	„ 2	„	18	„	„ Orłem.
1100.	Karpas Karolina, żona c. k. nadkomisarza katastr. z Krakowa z dzieckiem i służącą	„ 3	„	18	„	„ Sobieskim.
1101.	Pławińska Klementyna, obywat. z Warszawy z familią	„ 4	„	18	„	„ Lwem.
1102.	Barbasch Neche, kupcowa z Brodów	„ 1	„	19	„	„ Pagatem.
1103.	Rapaport Rebeka, „ „	„ 1	„	19	„	„ „
1104.	Bober Chane, „ z Tarnowa ze służącym	„ 2	„	19	„	„ Łososiem.
1105.	Jodłowski Władysław, kapitalista z Warszawy	„ 1	„	19	„	„ Białą różą.
1106.	Bierzecka Marya, żona naczeln. kasy poborowej z Krakowa	„ 1	„	19	„	„ Pogonią.
1107.	Łazowska Paulina, obywatelka z Warszawy	„ 1	„	19	„	„ „
1108.	Łuczycka Ewelina, „ „	„ 1	„	19	„	„ „

Razem rodzin 77 czyli 127 osób.
Pozostało z poprzedniej listy rodzin 1034 czyli 1828 osób.
Od otwarcia zakładu było razem 1111 „ 1955 „

Odjechali z Zakładu do dnia 19 Sierpnia 1875 r.:

41.	Dębicka Marya z Krakowa mieszkająca	pod Zamkiem Nr. 17 i 18	odjechała dnia	14	Sierpnia 1875.	
42.	Moskowicz Hermann, z Tarnowa „	w kramie Nr. 6	„ „	13	„ „	
43.	Dr Falęcki, z Krakowa „	w Łazienkach Nr. 11	„ „	15	„ „	
44.	Kędzierska Joanna, z Dębicy „	pod Orłem Nr. 12	„ „	14	„ „	
45.	Mozes Michalina, ze Lwowa „	pod Zamkiem Nr. 11	„ „	15	„ „	
46.	Starzyńska Marya, z Babuchowa „	pod Trąbką Nr. 15 i 16	„ „	15	„ „	
47.	Niedzielska Karolina, ze Lwowa „	pod Zamkiem Nr. 12	„ „	17	„ „	
48.	Czadw Karol, z Muszyny, najmujący	kram Nr. 15	opuścił takowy „	11	„ „	
49.	Nowosielska Anna, z Sambora mieszkająca	w Łazienkach Nr. 14	odjechała „	18	„ „	
50.	Kowalska Emilia, ze Lwowa „	pod Topolami Nr. 11.	„ „	18	„ „	
51.	Emil Bar. Przychocki z Myślenic „	pod Zamkiem Nr. 15	wyprowadził się „	15	„ „	do Hofmana.
52.	Donhaiser Stanisława, z Krakowa „	„ Szwajcarem	odjechała „	19	„ „	
53.	Weis Maurycy, ze Lwowa „	pod Zamkiem Nr. 1 2 i 11	„ „	19	„ „	
54.	Kornabich Antonina, z Lublina „	w Łazienkach Nr. 14	przeprowadziła się	19	Sierpnia	do Dutkiewiczowej.

Krynica, dnia 19 Sierpnia 1875. *Lösch*, polit. Inspektor zdrojowy.

Główny Redaktor Dr. *Michał Zieleniewski*. Redaktor odpowiedzialny *Józef Łakociński*.

W drukarni L. Paszkowskiego. Nakładem c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy. Rządzca drukarni *Józef Łakociński*.